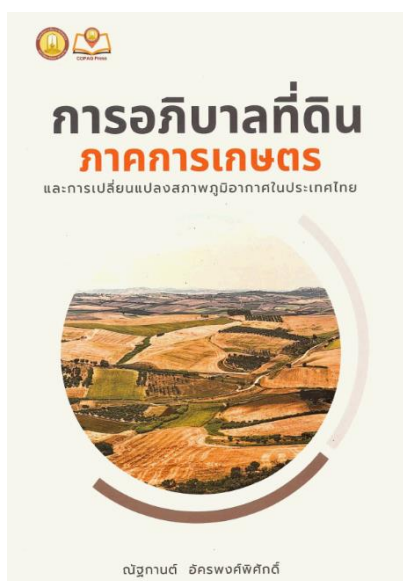

วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ

ปริทัศน์หนังสือ – การอภิบาลที่ดิน ภาคการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

ผู้เขียน: ญัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์

ปีที่พิมพ์: 2567

ISBN: 9789741961122

จำนวนหน้า: 205 หน้า

ธีรพัชร เทพชูⁿ¹

Teerapat tepchoo^a

ⁿหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาร่วมสมัยและปฏิบัติการพัฒนา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^aMaster of Arts program in Contemporary Development and Development Practice,
Thammasat University

บทสรุป

หนังสือ การอภิบาลที่ดิน ภาคการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย
ของญัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์ (2567) เล่มนี้นำเสนอเนื้อหาทั้งทางวิชาการ ตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย และ

¹Corresponding author, 6630031067@psds.tu.ac.th

นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อ “การอภิบาลที่ดิน” ซึ่งให้เห็นความพยายามของฝ่ายรัฐ กลุ่มทุน องค์การระหว่างประเทศที่พยายามแทรกตัวเข้ามาบริหารจัดการที่ดิน เพื่อตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย

หนังสือเล่มกระทัดรัดจำนวน 130 หน้า ประกอบไปด้วย 6 บท เนื้อหาในเล่มเผยให้เห็นตัวแสดงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ กับ กฎเกณฑ์ กติกา ความร่วมมือระหว่างประเทศ ปัญหาในเชิงกฎหมายในประเทศไทย นโยบาย แผน มาตรการ กลไก ที่เกี่ยวข้องกับการอภิบาลที่ดิน ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นโยบายและแผนที่สำคัญในระดับหน่วยงาน ผลกระทบจากการอภิบาลที่ดิน การอภิบาลที่ดินโดยชุมชนที่ต่อรองและโต้แย้งขัดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และทางเลือกในการอภิบาลที่ดินที่ยังต้องมีการถกเถียง

การอภิบาลที่ดินคืออะไร ในหนังสือเล่มนี้ให้นิยามไว้หลายความหมาย โดยขอยกตัวอย่าง 2 ความหมาย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างผู้คน กลุ่มคน หรือชนชั้นต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน รวมถึงกฎและกติกาที่เป็นและไม่เป็นทางการซึ่งจัดการและกำกับดูแลความสัมพันธ์ ความหมายที่ผู้อ่านคิดว่าตรงตัวที่สุดคือ กฎกติกา กระบวนการ และโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจว่าใครสามารถเข้าถึงที่ดินหรือใช้ประโยชน์ที่ดินได้ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นที่ชวนถกเถียงมากที่สุดเนื่องจากเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการต่อรองระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ เพื่อข้ออ้างหลากหลายเหตุผล ทั้งในเรื่องการอภิบาลที่ดิน การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ การจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง เป็นต้น

เหตุใดการอภิบาลที่ดินจึงสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศอย่างรุนแรง

หนังสือเล่มนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาคการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยแยกออกเป็น 2 ด้าน **ด้านแรก** การทำเกษตรก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สารพิษตกค้างที่มีอยู่ยาวนาน การแปรสภาพเป็นทะเลทราย **ด้านที่สอง** การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อการทำเกษตร เช่น การแปรสภาพเป็นทะเลทรายส่งผลให้ขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตร หรือโครงการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้วิถีทางการเกษตรเปลี่ยนไป ในทางที่สัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกัน คลื่นความร้อนที่ส่วนหนึ่งมาจากภาคการเกษตรด้วยและมาจากภาคอุตสาหกรรมด้วยนั้นได้ทำให้เกิดสถิติที่สูงเป็นประวัติศาสตร์ ส่งผลกระทบต่อคนอย่างน้อย 113 ล้านคนในสหรัฐอเมริกา วิกฤตไฟป่าที่ลุกลามทั่วประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน และแน่นอนว่าทำให้เราต้องเผชิญกับภาวะโลกร้อนจนเดือด (global boiling) ตามไปด้วย

ช่วงแรกของหนังสือ ประกอบไปด้วยบทที่ 1, 2, 3 แสดงถึงตัวแสดงและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง โดยมีการแบ่งตัวแสดงดังนี้ **ระดับภาครัฐ** มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินในระดับกระทรวงถึง 8 กระทรวง และระดับกรม 19 กรม เช่น คาร์บอนเครดิต BCG **ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐและตัวแสดงระดับเหนือรัฐ** ชนชั้นนำทางธุรกิจ NGO องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ กองทุนระหว่างประเทศ ผู้ให้เงินสนับสนุน เช่น EEC REDD+ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน **กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ** ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติ UNFCCC กำหนดนโยบายเพื่อลด

ก๊าซเรือนกระจก อาเซียน AWGCC กำหนดยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในไทย มี 2 ฉบับแต่กำหนดนโยบายในภาพรวมในการดำเนินงานของไทยให้เป็นไปตามพันธสัญญาระหว่างประเทศที่ไทยเกี่ยวข้อง REDD+ มีส่วนในการออก กฎหมายทวงคืนผืนป่า ปัญหาเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการอภิบาลที่ดินของไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หลายประเทศมีปัญหาเหมือนกับประเทศอื่นๆ ในแง่ที่ไม่ได้รวมเอาความต้องการและประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นมาเข้าในกระบวนการวางแผน

ในช่วงท้ายของหนังสือจะให้เห็นถึงผลกระทบจากการที่อธิบาสที่ดิน ที่ส่งผลต่อปัจจัยในการเข้าถึงความเปราะบางที่มีแนวโน้มพื้นที่ป่าไม้สวนทางกับการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เกษตรกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ถูกกีดกันจากพื้นที่ชุมชนเดิม การทวงคืนผืนป่า คดีโลกร้อน คาร์บอนเครดิต PES การที่ทำโครงการทั้งหมดนี้ส่งผลให้มีการเกิดการดำเนินคดีกับชาวบ้านเพิ่มขึ้น 38 เปอร์เซนต์ โครงการ PES ที่ว่าด้วยหลักว่าด้วยธรรมชาติเป็นทรัพย์สิน ส่งผลต่อชาวบ้านให้เกิดความไม่เท่าเทียมในหมู่บ้าน การจ้างงานไม่ทั่วถึง เกิดความขัดแย้งในชุมชน หรือการห้ามและเผา เกี่ยวข้องกับปัญหาความเที่ยงธรรมในเชิงกระบวนการ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและอุปสรรคในการนำมาตรการไปสู่การปฏิบัติเช่นกัน การกำหนดขอบเขตใช้บังคับเฉพาะที่ และในเวลาที่เกิดวิกฤตหมอกควัน ความล้มเหลวและการที่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาร่วมในการกำหนดนโยบายไฟป่าและหมอกควัน

ประเด็นที่น่าสนใจในช่วงท้ายของหนังสือเล่มนี้ คือ การนำเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ต้องถกเถียง ที่ยังต้องมีการพูดคุยอาทิ การปลูกป่าในพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อมุ่งสู่ธุรกิจซื้อขายคาร์บอน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ถกเถียงกันกันอย่างกว้างขวางทั่วโลกกว่าเป็นการ “ฟอกเขียว” ให้กับผู้ที่ทำลายสภาพอากาศโลกหรือไม่ การสนับสนุนเกษตรพันธสัญญาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางพลังงาน เช่น อ้อย ซึ่งเป็นพืชเชิงเดี่ยว การจ่ายค่าตอบแทนการบริการของระบบนิเวศ (PES) ประเด็นต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ชุมชนถูกจำกัดสิทธิเข้าถึงทรัพยากร เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ เช่น มลพิษการเผา การแย่งชิงน้ำ ผู้ผลิตที่เปราะบางที่ถูกวิตรอนทางอำนาจมากขึ้นกว่าเดิม หากผู้อ่านจะจินตนาการตามถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมบ้านเราในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งมีปัญหาเรื่อง PM 2.5 และส่งผลให้มีผู้ป่วยด้วยโรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจจำนวนมาก บางรายถึงขั้นเสียชีวิต เช่น นายแพทย์หนุ่มอนาคตไกลที่สื่อสารผ่านเพจ “สูติวะ” เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้ให้ข้อมูลที่น้อยคนอาจจะไม่ตระหนักรับรู้ว่าการจัดการที่ดินของทั่วโลกรวมทั้งไทยด้วยนั้น ฝ่ายผู้มีอำนาจ ผู้ที่ไม่มีอำนาจ และรวมไปถึงกลุ่มทุน เข้ามามีบทบาทอย่างไรในการจัดการอธิบาสที่ดินในไทยจากสิ่งต่างๆ ที่อ่านสามารถทำให้ผู้อ่านพบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศอย่างรวดเร็วและรุนแรงทำให้ฐานความรู้หรือประสบการณ์ที่ชนพื้นเมืองหรือชุมชนท้องถิ่นสั่งสมมาไม่เพียงพอต่อการรับมือ จึงต้องผนวกทั้งความรู้และการจัดการใหม่ๆ ที่คำนึงถึงรากฐานภูมิปัญญาดั้งเดิมและการพัฒนาความรู้ที่หลากหลาย ต้องอยู่บนฐานของการยอมรับว่าผู้คนที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมมีชุดความรู้ที่แตกต่างไปจากความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ และชุดความรู้เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าในการทำทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น

และส่งท้ายท่อนประโยคจากผู้เขียนหนังสือที่อยากให้ทุกคนไปพิสูจน์ดูว่าจริงหรือไม่ นั่นก็คือ “การอภิบาลที่ดินเป็นเรื่องการเมืองมากกว่าเรื่องเทคนิค” แต่ “การเมือง” เป็นเพียงภาพเงาจางๆ ในสิ่งที่เรารู้เกี่ยวกับ “การอภิบาลที่ดิน ภาครัฐเกษตร และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย” จริงหรือไม่ต้องลองมาหาอ่านดูในหนังสือเล่มนี้

บรรณานุกรม

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2555). *โครงการความเสี่ยงและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศของชุมชนพื้นเมืองในบริบทป่าและทะเล*. สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
ณัฐกานต์ อัครพงษ์พิศักดิ์.(2567). *การอภิบาลที่ดิน ภาครัฐเกษตร และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย*.วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม